

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: СПЕЦИФІКА КУЛЬТУРНО- ДОЗВІЛЛЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Опальчук Б. В.

*асистент кафедри соціальної роботи та реабілітації
Національний університет біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв оборони, 15, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-4531-0486
bopalchuk@nubip.edu.ua*

Ключові слова:

соціальний працівник, дозвілля, функціонально-професійна діяльність, культурно-дозвіллева діяльність, професійно-практичні функції майбутнього соціального працівника.

У статті розглядаються основні підходи до поняття «функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутніх соціальних працівників» у контексті специфіки підготовки до культурно-дозвіллевої діяльності. Проаналізовано внесок вітчизняних та зарубіжних науковців із проблеми загальнотеоретичних і практичних аспектів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації культурно-дозвіллевої діяльності. Аналіз наукових джерел доводить, що незважаючи на наявність у науковому фонді певної кількості досліджень особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, функціонально-практичний складник професійної діяльності в культурно-дозвіллевій сфері все ще потребує спеціальних наукових розвідок та доповнень. Здійснено спробу уточнити особливості функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутнього соціального працівника через трактування атрибутів сфер та напрямів діяльності, її мети, цінностей, завдань, функцій та принципів. Акцентовано увагу на аналізі культурно-дозвіллевої діяльності, що є особливим і невід'ємним напрямом професійно-практичної діяльності майбутнього соціального працівника. Виокремлено ключові професійно-практичні функції майбутнього соціального працівника, які повинні реалізовуватися в культурно-дозвіллевій сфері. На основі змістового аналізу функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутнього соціального працівника виявлено критерії й рівні сформованості професійної компетентності фахівців соціальної роботи. Наведено особистісний аспект професійної діяльності майбутнього соціального працівника, які окреслюють розкриття перспектив суб'єкта, формулювання його професійно-практичних особливостей, інтересів та мотивів під час спрямованої взаємодії в системі «людина-людина», при цьому обґрунтовано серйозні вимоги до ефективності культурно-дозвіллевої діяльності. Окремо зазначено, що культурно-дозвіллева діяльність майбутніх соціальних працівників має поліфункціональну природу, акумулює в собі розбіжні функції, що залежать від видів та типів професійно-практичної діяльності.

FUNCTIONAL-PRACTICAL COMPONENT OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE SOCIAL WORKERS: SPECIFICS OF CULTURAL AND LEISURE TRAINING

Opalchuk B. V.

*Assistant at the Department of Social Work and Rehabilitation
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Heroiv oborony, 15, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4531-0486
bopalchuk@nubip.edu.ua*

Key words:

social worker, leisure, functional and professional activity, cultural and leisure activity, professional and practical functions of the future social worker.

The article considers the main approaches to the concept of functional and practical component of professional activity of future social workers in the context of the specifics of preparation for cultural and leisure activities. The contribution of domestic and foreign scientists on the problem of general theoretical and practical aspects of professional training of future social workers to the organization of cultural and leisure activities is analyzed. Analysis of scientific sources shows that despite the presence in the scientific fund of a number of studies features of training of future social workers, the functional and practical component of professional activities in the cultural and leisure sphere, still needs special scientific research and additions. An attempt is made to clarify the features of the functional and practical component of the professional activity of the future social worker through the interpretation of the attributes of areas and areas of activity, its purpose, values, objectives, functions and principles. Emphasis is placed on the analysis of cultural and leisure activities, which is a special and integral part of the professional and practical activities of the future social worker. The key professional and practical functions of the future social worker, which should be implemented in the cultural and leisure sphere, are highlighted. Based on the content analysis of the functional and practical component of the professional activity of the future social worker, the criteria and levels of formation of professional competence of social work specialists are revealed. The personal aspect of professional activity of the future social worker is given, which outlines the disclosure of the subject's prospects, formulation of his professional and practical features, interests and motives during the directed interaction in the system "man-man", thus substantiating the serious requirements. It is separately noted that the cultural and leisure activities of future social workers have a multifunctional nature, accumulates divergent functions that depend on the types and types of professional and practical activities.

Постановка проблеми. Сучасний фахівець із соціальної роботи повинен відповідати всім вимогам, які до нього ставляться соціальними зрушеннями в умовах євроінтеграції. До функціонального складника професійної діяльності майбутнього фахівця соціальної роботи входить вирішення численних проблем, пов'язаних із підняттям рівнів культури особистості та суспільства зокрема, цілеспрямоване регулювання міжособистісних і міжгрупових взаємин, інтеграції індивіда в соціумі, звершення соціальної стабільності.

Відповідно до означеної цілі перед вищою освітою постають важливі завдання забезпечення яко-

сті вищої освіти та відповідності до вимог ринку праці, підвищення мобільності здобувачів вищої освіти і так само вдосконалення професійного рівня майбутніх соціальних працівників. Наразі поруч із традиційними соціально-педагогічними напрямками дослідження, методами й засобами культурно-дозвілєвої діяльності виникають нові науково-дозвілєві розробки, які є відповіддю на сучасні культурно-соціальні зміни.

У своїх наукових доробках О. Карпенко стверджує, що «сьогодні в Україні катастрофічно не вистачає висококваліфікованих фахівців із соціальної роботи в культурно-дозвілєвій сфері, які

б могли професійно виконувати роботу з діагностики та прогнозування соціальних процесів, адресувати профілактичну, соціально-терапевтичну, психологічну, педагогічну і правову підтримку різноманітним категоріям» [6, с. 104].

Професійна підготовка фахівців із соціальної роботи розпочалася в нашій країні порівняно недавно, починаючи з років здобуття незалежності. Відсутність вагомого практичного культурно-дозвілєвого досвіду призвела до значних труднощів у цій галузі, зокрема до відсутності науково-теоретичних розробок з актуальних питань соціальної роботи в культурно-дозвілєвій сфері та підготовки фахівців для організації соціальної, культурно-дозвілєвої діяльності.

Проблематика загальнотеоретичних і практичних аспектів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників була предметом наукових досліджень у таких учених, як О. Васюк, Л. Вікторова, Р. Вайнола, І. Зверева, О. Карпенко, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, В. Поліщук, І. Сопівник та інші.

Серед наукових розробок є незначна кількість праць вітчизняних науковців із проблеми організації культурно-дозвілєвої діяльності (В. Бойчелюк, І. Бебешкіна, А. Воловик, В. Воловик, Т. Ковальчук, Г. Олійник, І. Петрова, В. Піча, В. Перебесенюк, О. Семашко, Н. Цимбалюк та інші) та праць зарубіжних дослідників із проблеми практичного потенціалу культурно-дозвілєвої сфери (І. Бестужев-Лада, Г. Орлов, В. Суртаєв, Ю. Стрельцова та інші). Однак у працях цих авторів ще не достатньо висвітлені питання організації культурно-дозвілєвої діяльності та визначення готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. Незважаючи на наявність у науковому фонді певної кількості досліджень особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, функціонально-практичний складник професійної діяльності в культурно-дозвілєвій сфері, на нашу думку, все ще потребує спеціальних наукових розвідок та доповнень.

Мета статті – обґрунтувати функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього соціального працівника в культурно-дозвілєвій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні: аналіз наукової літератури з проблематики визначення провідних спектрів функцій майбутніх фахівців із соціальної роботи в культурно-дозвілєвій сфері з метою конкретизації феномену «функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього соціального працівника у сфері культурно-дозвілєвої діяльності» та визначення ознак його сформованості в здобувачів вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота»; практичні: аналіз та доповнення

наявного досвіду з метою висвітлення ефективних форм роботи зі здобувачами закладів вищої освіти, що сприятимуть формуванню функціональної компетентності за визначеними ознаками.

Професійна діяльність майбутнього соціального працівника надзвичайно різнопланова й охоплює широкий діапазон наявних у суспільстві соціальних стосунків і процесів. Характеризуючи професійну діяльність майбутнього соціального працівника як суб'єкта соціальної роботи, науковець О. Карпенко, враховуючи думки різноманітних наукових шкіл соціальної роботи, окреслила такі різновиди «професійно-педагогічних знань, котрими повинен володіти майбутній соціальний працівник: методологічні, теоретичні, методичні, технологічні» [6, с. 93].

Як зазначає Т. Ковальчук, «ефективність професійної культурно-дозвілєвої соціальної роботи залежить не тільки від рівня підготовки фахівця із соціальної роботи, знань, досвіду, але й від властивостей самої особистості, наявності чітких умінь та навичок» [8, с. 121].

Разом зі знаннями майбутній соціальний працівник зобов'язаний підтверджувати чіткі вміння та навички, «а саме: навички та вміння індивідуальної роботи; навички, вміння представництва й посередництва; навички та вміння діловодства; навички оцінювання; навички активної профілактичної роботи; навички обслуговування» [4, с. 135–136].

Наразі зміст професійної діяльності майбутнього соціального працівника є змінюваним та залежить від часу й умов: економічних соціальних, культурних. Оскільки професійна діяльність, як зазначає М. Лукашевич, «є суспільним творінням, то її, зокрема, розкривають теоретичні розробки, дані наукових досліджень, політичні та законодавчі зміни, організаційні трансформації, діяння прилеглих професій, засоби масової інформації. Ці чинники продукують та покривають контроль соціальної роботи як професії, налагоджують її піднесення, породжують клас клієнтів та зумовлюють зміни їх потреб, конструюють соціальний контекст, у котрому виконують соціальну роботу і визначають перелік компетентностей майбутніх соціальних працівників» [9, с. 20].

У Стандарті вищої освіти України від 24.04.2019 р. визначено перелік компетентностей випускників закладів вищої освіти, у якому вказано близько двадцяти спеціальних умінь – фахових, предметних компетентностей, котрими повинен володіти фахівець у сфері соціальної роботи. Серед найголовніших такі:

1) знання й розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного);

2) здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів;

3) здатність до надання допомоги та підтримки клієнтів з урахуванням індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей;

4) здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу;

5) здатність виявляти й залучати ресурси організацій-партнерів із соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності;

6) здатність до генерування нових ідей та креативності в професійній сфері [10].

Професійні обов'язки фахівця із соціальної роботи в культурно-дозвіллевій сфері зумовлюють його ролі. Фахівець виступає в ролі посередника, організатора, адміністратора, модератора, коли його діяльність спрямована на допомогу в подоланні потреб в дозвіллі особи, котра перебуває в культурно-дозвіллевих пошуках. Він виступає в ролі соціального культурно-дозвіллевого адвоката, коли представляє дозвіллеві інтереси та культурні вподобання особи чи групи осіб.

Саме тому інтегральний функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього фахівця соціальної роботи визначений у Стандарті вищої освіти України від 24.04.2019 р. як «здатний виконувати складні спеціалізовані завдання та прикладні проблеми соціальної, культурно-дозвіллевої сфери, керувати соціальними процесами, що присутні в індивідуальному культурному піднесенні особистості, які окреслюють використання чітких теорій і методів соціальної роботи та характеризується комплексністю й невизначеністю умов, та зорієнтовані на чергову фахову самоосвіту» [10].

Ми уточнили особливості функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутнього соціального працівника через трактування атрибутів сфер та напрямів діяльності, її мети, цінностей, завдань, функцій та принципів.

У науковій літературі виділено різноманітні види, що класифікують функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього соціального працівника. І. Богданова розрізняє функціонал професійної діяльності майбутнього соціального працівника «за приналежністю до окремої сфери діяльності: освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, охорони правопорядку, служби для молоді» [3, с. 198]. Залежно від характеру функціональної професійної діяльності майбутнього соціального працівника можна виділити такі види його діяльності, як правоохоронна, психологічна, культурно-дозвіллева [7, с. 67].

За змістом діяльності майбутнього соціального працівника А. Капська та В. Філатова «виділяють такі функції:

– організаційну (організація соціальних служб, залучення до їх роботи громадськості та спрямування діяльності на надання різних видів підтримки й соціальних послуг);

– посередницьку (забезпечення сприяння й участі в розв'язанні проблеми органів влади та інших соціальних інституцій);

– правозахисну (застосовування законів та правових актів для захисту прав отримувачів соціальних послуг і надання їм підтримки);

– інформаційну (забезпечення соціальної підтримки інформаційного та соціального обслуговування тим, хто цього потребує);

– психологічну, педагогічну, соціально-медичну, соціально-побутову (виявлення необхідності та сприяння в наданні відповідної допомоги різним категоріям населення) та інші» [13, с. 24–26; 14, с. 30].

За технологіями, які використовуються (З. Шевців, В. Шинкарук, В. Теслюк, Т. Ковальчук), «виділяють, наступні функції:

– діагностичну (постановка соціального діагнозу, визначення змісту проблеми групи або індивіда);

– прогностичну (прогнозування розвитку соціальних процесів і вироблення моделей соціальної поведінки);

– профілактичну (приведення в дію механізмів попередження негативних соціальних явищ);

– реабілітаційну (організація роботи із соціальною адаптації та реабілітації) та інші» [15, с. 124–125; 16].

Під час нашого дослідження зосереджуємо увагу на аналізі культурно-дозвіллевої діяльності, що є особливим невід'ємним напрямом професійно-практичної діяльності майбутнього соціального працівника. Культурно-дозвіллева діяльність відкриває колосальний спектр для здійснення низки функцій майбутнього соціального працівника, натомість професійно-практична діяльність надає піднесення індивідуальності під час плано-мірного характеру організації культурно-дозвіллевої діяльності. Завдяки цьому процесу відбувається реалізація механізмів щодо формування особистості в культурно-дозвіллевій сфері.

Послугуючись наявними підходами в соціальній роботі (професійний аспект), ми здійснили спробу окреслити ключові професійно-практичні функції майбутнього соціального працівника, які він повинен реалізовувати в культурно-дозвіллевій сфері.

Діагностична функція пов'язана з визначенням кола об'єктів уваги для здійснення культурно-дозвіллевої діяльності майбутніми соціальними працівниками.

Прогностична функція визначає участь майбутнього соціального працівника в прогнозуванні та проектуванні культурно-дозвіллевого процесу життєдіяльності визначеної особи чи групи.

Організаційна функція окреслює організацію культурно-дозвілдової діяльності майбутнього соціального працівника з особами, групами, громадами, створення сприятливих умови для продуктивної спільної культурно-дозвілдової діяльності.

Комунікативна функція майбутнього соціального працівника в культурно-дозвілловій діяльності передбачає налаштування взаємодії, співпраці індивіда, соціальних груп, що є отримувачами соціальних благ урядових і неурядових структур, волонтерських, спонсорських та соціальних партнерств.

Функцію посередництва трактуємо як здійснення певних дій соціального працівника, що реалізує зв'язки між отримувачами соціальних послуг та різними соціальними установами, фондами, структурами й організаціями.

Варто зазначити, що в реальній практичній культурно-дозвілловій діяльності майбутнього соціального працівника окреслені функції розкриваються в щільному взаємозв'язку, переплітаються й доповнюються. Водночас вони санкціонують тотальне сприймання щодо характеру й особливостей функціонування фахівця в конкретній галузі. Абсолютно об'єктивним є те, що високоякісна реалізація згаданих функцій вимагає від майбутнього соціального працівника серйозної підготовки (соціологічної, психологічної, педагогічної). Майбутній соціальний працівник у своїй професійній діяльності об'єднує характеристики соціолога, психолога, педагога та соціального працівника у взаємодії з отримувачами соціальних послуг.

Соціальний працівник реалізує названі функції не лише в роботі з окремою особою, а й у роботі із сім'ями, соціальними групами, організаціями, національними меншинами, з деякими категоріями осіб у притулках і відділеннях соціальної допомоги, закладах закритого інтернатного типу, реабілітаційних центрах тощо.

Особистісний аспект професійної діяльності майбутнього соціального працівника окреслює розкриття перспектив суб'єкта, формулювання його професійно-практичних особливостей, інтересів та мотивів під час спрямованої взаємодії в системі «людина-людина», при цьому серйозні вимоги пред'явлено до ефективності культурно-дозвілдової діяльності.

Сьогодні ефективність культурно-дозвілдової діяльності, на нашу думку, залежить від визначення й усвідомлення певних закономірностей: тенденції життєдіяльності особи або соціальної групи; властивості соціальних навичок; адекватності щодо постановки соціального діагнозу;

підбору рівнозначних напрямів, засобів та методів вирішення проблем; визначення критеріїв і механізмів розуміння процесу та наслідків культурно-дозвілдової діяльності. Загалом, окреслені закономірності потребують формулювання чинників, що розкривають сутність новітніх технологій культурно-дозвілдової діяльності, наявність яких свідчать про професійно-практичну сформованість. Варто розрізняти динамічність (гнучкість), що проглядається в незмінному змісті та формі діяльності; безперервність, що визначається потребою незмінного сприяння контактів з отримувачами соціальних послуг; циклічність, тобто стереотипне, закономірне повторення етапів операцій; дискретність культурно-дозвілдової діяльності як технологічного процесу, що проявляється в неоднаковому впливі дії на отримувачів соціальних послуг на різних етапах роботи.

Отже, наукові знання передбачають значущість, коли майбутній соціальний працівник наділений вищезазначеними вміннями при здійсненні культурно-дозвілдової діяльності.

Отже, більшість дослідників включають у структуру професійно-практичного аспекту соціального працівника необхідні в практично-професійній діяльності знання, вміння, навички, позиції, що збігаються з розумінням категорії «функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього соціального працівника».

На основі змістового аналізу функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутнього соціального працівника ми зможемо виявити критерії та рівні сформованості професійної компетентності фахівців соціальної роботи. Водночас показовими для списку ідентичних функцій є знання, які є основними компонентами професійно-практичного складника діяльності майбутніх соціальних працівників у культурно-дозвілловій сфері.

Для підтвердження окреслених елементів функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутнього соціального працівника, визначення специфіки культурно-дозвілдової підготовки було опитано здобувачів вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» для отримання об'єктивної й достовірної інформації про усвідомлення та володіння здобувачами вищої освіти функціонально-практичним складником в організації культурно-дозвілдової діяльності. Із цією метою ми послуговувалися методом експрес-опитування.

Здобувачі вищої освіти, які взяли участь в опитуванні, зауважили, що в процесі професійної підготовки наявні численні проблеми, пов'язані з окресленням функціонально-практичного складника професійної діяльності в культурно-дозвілловій діяльності. Однією з проблем є відсутність

можливостей для поєднання соціальної та дозвіл- левої сфер діяльності, що пов'язане з недостатнім матеріально-технічним забезпеченням (відсутність приміщень, фінансування, недостатнє навчально-методичне забезпечення тощо), про що заявили більшість опитаних – 23 особи, що становить 85%. На жаль, частина здобувачів вищої освіти не повністю змогли розкрити професійні функції для здійснення культурно-дозвіллевої діяльності, специфіки організації цього виду діяльності (13 осіб з опитаних, що становить 48%). Опитані констатували відсутність практичних занять у безкоштовних гуртках, секціях, навчально-розважальних заходах, театралізованих дійствах, що, на їхнє переконання, сприяє розвитку й усвідомленню функціонально-практичного складника в професійній діяльності (17 опитаних, що становить 62%). По-четверте, головною проблемою, про яку заявили всі опитані (100%), є відсутність матеріальної, організаційної, методичної та технологічної підтримки в забезпеченні організації культурно-дозвіллевої сфери, що, безперечно, впливає на стан усвідомлення функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутніх соціальних працівників в організації цього виду діяльності.

На думку опитаних здобувачів вищої освіти, функціями, які повинні здійснювати майбутні соціальні працівники в здійсненні організації культурно-дозвіллевої діяльності, є такі:

- забезпечення позитивними емоціями;
- стимулювання активного набуття знань у процесі змістовної культурно-дозвіллевої діяльності;
- розвиток творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової діяльності;
- залучення до активної соціально спрямованої діяльності;
- сприяння інтеграції особистості в суспільство;
- формування системи ціннісних уявлень та орієнтацій особистості, мотивів, переконань, що виявляється в ставленні індивіда до навколишнього середовища, інших людей та самого себе;
- сприяння духовному розвитку тощо.

Висновки й перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Важливу роль в усвідомленні соціальної сутності культурного дозвілля відіграє

визначення функціонально-практичного складника професійної діяльності майбутніх соціальних працівників у культурно-дозвіллевій сфері. Функції майбутнього соціального працівника в культурно-дозвіллевій сфері відтворюють потреби суспільства, закономірності суспільного розвитку, мають на меті максимально залучити особистість до культурно-дозвіллевої сфери, допомагати розвитку її самостійності, активності та починанням.

На основі аналізу вивченої літератури ми виокремили функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього соціального працівника в культурно-дозвіллевій діяльності: діагностичний, прогностичний, організаційний, комунікативний та посередницький.

Виявлено, що культурно-дозвіллева діяльність майбутніх соціальних працівників має поліфункціональну природу, акумулює в собі розбіжні функції, що залежать від видів та типів професійно-практичної діяльності.

Необхідно зауважити, що (функціонуючи стихійно) культурно-дозвіллева діяльність не може виконувати всіх зазначених функцій. Вона потребує постійного регулювання та управління, оскільки є багатогранною і багатоаспектною. На нашу думку, доцільно було б готувати майбутніх соціальних працівників до організації культурно-дозвіллевої діяльності під час практичних занять у безкоштовних гуртках, секціях, участі здобувачів вищої освіти в навчально-розважальних заходах, театралізованих дійствах, що сприятиме розвитку й усвідомленню функціонально-практичного складника в професійній діяльності.

Дослідження специфіки культурно-дозвіллевої підготовки майбутніх соціальних працівників та функціонально-практичний складник професійної діяльності майбутнього соціального працівника потребують використання нової методології педагогічних досліджень як одного з вагомих аспектів організації культурно-дозвіллевої діяльності. Ураховуючи нагальну потребу новочасної педагогічної науки та практики, виокремлення нових функцій майбутнього соціального працівника у практичній культурно-дозвіллевій сфері є вкрай важливим завданням, що потребує подальшого вивчення й уточнення.

Література

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навчальний посібник. Київ : Логос, 2003. 134 с.
2. Безпалько О.В., Капська А.Й., Вайнола Р.Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання). Київ : ДЦССМ, 2002. 164 с
3. Богданова І.М. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 343 с.
4. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник / Семигіна Т.В., Мигович І.І., Грига І.М. та ін.; за ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича. Київ : Академвидав, 2005. 304 с.
5. Зверева І.Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні : дис... докт. пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Київ, 1999. 451 с.

6. Карпенко О.Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 248 с.
7. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 392
8. Ковальчук Т.І. Організація роботи у сфері дозвілля: інформаційна складова : монографія. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2013. 536 с.
9. Лукашевич М.П., Семигіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика) : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2018. 368 с.
10. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf>
11. Поліщук В.А. Теорія і методика підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : дис ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2006. 454 с.
12. Соціальна педагогіка : підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А.Й. Капської. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 488 с.
13. Соціальна робота: технологічний аспект : навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.
14. Филатова Е.В. Теория социальной работы : учебное пособие. Кемерово : Кузбассвузиздат, 2004. 96 с.
15. Шевців З.М. основи соціально-педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 248 с.
16. Шинкарук В.Д., Теслюк В.М, Ковальчук Т.І. Технології соціально-педагогічної діяльності : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 645 с.

References

1. bezpalko O.V., Kapska A.Y., Vainola R.H. (2002) Aktualni problemy sotsialno-pedahohichnoi roboty (modulnyi kurs dystantsiinoho navchannia) [Actual problems of socio-pedagogical work (modular distance learning course)] DTsSSM. : K, 164 s.
2. Bezpalko O.V. (2003) Sotsialna pedahohika v skhemakh i tablytsiakh: Textbook. manual / OV Bezpalko. [Social pedagogy in diagrams and tables] Lohos.: K, 134 s.
3. Bogdanova I.M. (2008) Sotsialna pedahohika: Textbook. way. / I.M. Bogdanov. [Social pedagogy] Znan- nia.: K, 343 s.
4. Semigina T.V., Mygovych I.I., Griga I.M. and others. a textbook /; for order. T.V. Semigina, I.I. Mygovych (2005) Vstup do sotsialnoi roboty.. [Introduction to social work]: Akademvydav. : K, 304 s.
5. Zvereva I.D. (1999) Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddu v Ukraini: dissertation. Sciences: 13.00.05 «Social pedagogics» / Zvereva Irina Dmitrievna. [Theory and practice of socio-pedagogical work with children and youth in Ukraine] - K., 1999. - 451 s.
6. Karpenko O.G. (2011) Vstup do spetsialnosti “Sotsialna robota: a textbook.” [Introduction to the specialty “Social Work”] Slovo Publishing House: K, 248 s.
7. Koval L.G. (1997) Sotsialna pedahohika / Sotsialna robota: Textbook. Manual / Koval L.G., Zvereva I.D., Khlebyk S. R. [Social pedagogy / Social work] IZMN. : K, 392 s.
8. Kovalchuk T.I. (2013) Orhanizatsiia roboty u sferi dozvillia: informatsiina skladova: monograph. [Organi- zation of work in the field of leisure: information component] Publisher Lozovy V.M.: Chernihiv, 536 s.
9. Lukashevich M.P. (2018) Sotsialna robota (teoriia i praktyka) [Text]: Textbook / M.P. Lukashevich, T.V. Semigina. [Social work (theory and practice)] Karavela.: K, 368 s.
10. The Ministry of education and science of Ukraine. Official site. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>
11. Polishchuk V.A. (2006) Teoriia i metodyka pidhotovky sotsialnykh pedahohiv v umovakh neperervnoi osvity: dis ... doctor ped. Science: special. 13.00.04 “Theory and methods of vocational education” / Vira Polishchuk. [Theory and methods of training social educators in continuing education] Ternopil, 454 s.
12. Sotsialna pedahohika: Textbook. The 4th type. corrections. and ext. / For ed. prof. Kapskaya A.Y (2009).: [Social pedagogy] Center for Educational Literature.: K, 488 s.
13. Sotsialna roboty: tekhnolohichni aspekt: Textbook / Ed. A.Y. Kapskaya (2004) [Social work: technolo- gical aspect] Center for Educational Literature.: Kyiv, 352 s.
14. Filatova E.V. (2004) Teoryia sotsyalnoi rabotu: Textbook / E.V. Filatova. [Theory of social work] Kuz- bassvuzizdat.: Kemerovo, 96 p.
15. Shevtsiv Z. M. (2012) Osnovy sotsialno-pedahohichnoi diialnosti. Navch pos_b. [. Fundamentals of social-pedagogical diyalnosti] Center for Educational Literature.: K, 248 s.
16. Shinkaruk V. D., Teslyuk V. M, Kovalchuk T. I. (2018) Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi diialnosti: hand-worker. [Technology of social-pedagogical activity] Vidavnitstvo Lira-K.: K, 645 s.